

Prel. Juozas Prunskis mūsų kultūros istorijoje

Romualdas Kriaučiūnas

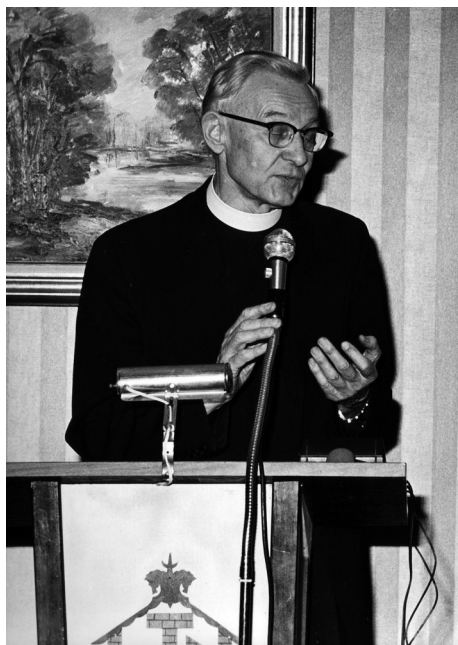
Mano pirmas ryšys su prelatu buvo tik netiesioginis, per jo parašytą knygėlę „Kaip rašyti į laikraščius“, išleistą 1950 m. Chicagoje. Mat kai kun. Juozas Prunskis dirbo „Draugo“ redakcijoje, iškilo būtinybė rengti redakcijai korespondentus. Tada jis ir parašė praktinių patarimų knygėlę. Be to, kartu su kun. V. Bagdanavičiumi jis įsteigė žurnalistikos kursus prie I. Loyola universiteto Chicagoje. Juos baigusieji įgydavo aukštojo mokslo diplomą. Taigi iš minėtos knygėlės ir gavau pirmąsias spaudos bendradarbio pamokėles. Tą knygėlę vis dar tebeturiu.

Artimesnis ryšis su prelatu užsimezgė, kai jis 1966 m. man atsiuntė laišką, prašydamas į jo redaguojamą „The Marian“ žurnalą parašyti straipsnį apie vyresnio amžiaus žmonių santykį su religija. Tuo metu aš studijavau klinikinę psichologiją ir specializavausi būtent vyresniųjų žmonių psichinių sutrikimų srityje. Prelatas išspausdino tai, ką jam pasiunčiau, bet po to laiške dar parašė, kad, jo žiniomis, esą naujesnių studijų negu mano rašinyje cituojamos. Tada įsitikinau, kad jis buvo apsiskaitęs ir gerai informuotas.

Dar gyvendamas Chicagoje prelatą dažnai matydavau lietuviškuose renginiuose, visada su maža užrašų knygute – ką nors į ją rašinėjant. Po poros dienų pasirodydavo jo reportažai „Drauge“. Nors J. Prunskis buvo kunigas, bet nė karto neteko jo pamokslų girdėti. Esu jį matęs kartu su pulku kitų dvasininkų aukojant šv. Mišias iškilmingų įvykių progomis. Mano atmintyje jis išliko kaip gabus, dalykiškas žurnalistas ir dosnus gerų darbų mecenatas, ypač jaunimo ir spaudos rėmėjas. „Drauge“ dirbo daugiau kaip 20 metų, vėliau tik bendradarbiavo, nes 1970 m. buvo pakviestas į Amerikos lietuvių tarybą kaip atstovas informacijai.

Grįžtant prie jo biografijos noriu pasakyti, kad prelatas J. Prunskis, uteniškis, gimęs 1907 metais gruodžio 12 dieną Žvilbučių kaime, Daugailių valsčiuje, buvo mano mamos, gimusios gretimame Debeikių bažnytkaimyje, bendramokslis „Saulės“ progimnazijoje Utenoje.

Savo kunigavimo pradžią Amerikoje prelatas taip prisimena: „Kalėdų dienomis kunigai išsivažinėjo pas gimines, pažįstamus, ir aš klebonijoje likau vienai vienas. Išėjau į miestą, klajojau gatvėmis. Čia prie manęs prieina seneliukas, girdėjęs mano pamokslą, ir guodžia, kad viskas bus gerai“...



▲ Prel. Juozas Prunskis

ta“, – kur kas intelektualesnį, įvairesnį, nepriištą prie vienos partijos interesų. Dar gana jaunas kunigas J. Prunskis tuomet buvo pakviestas redaktoriauti į „XX amžių“, prieš Antrąjį pasaulinį karą tapusį Lietuvoje populiariausiu, savo tiražais didžiausiu dienraščiu. Laikraščio bendradarbiai buvo žinomi to meto intelektualai A. Maceina, J. Grinius, J. Girnius, Z. Ivinskis, P. Dielininkaitis, bet jie buvo užimti pedagogine ir visuomenine veikla, tad jaunasis kunigas J. Prunskis, redaktoriaudamas šiame laikraštyje, išėjo pirmąsias žurnalizmo pamokas. 1939-1940 m. jis buvo paskirtas Katalikų veikimo centro spaudos biuro direktoriumi.

„Dar jaunystėje savo gyvenimo kelią įsivaizdavau kaip tarnybą altoriui ir spaudai“, – viename interviu prisipažino prel. J. Prunskis. Prieš Antrąjį pasaulinį karą Lietuvoje bendradarbiavo „Ryte“, „Skautų aide“, „Židinyje“, savaimė aišku, „XX amžiuje“, kur spausdino kelionių po Europą įspūdžius. Po karo Amerikoje rašė „Laiškuose lietuviams“, „Lietuvių dienose“, „Aiduose“ ir kt. O „Drauge“ pateikė ciklą reportažų iš kelionių po Azijos, Afrikos, Australijos ir Pietų Amerikos kraštus.

Nuo 1933 m. yra parašęs daug knygų ir knygelių. Viena pirmųjų jo knygelių, išspausdinta jau karo metais Amerikoje, vadinasi „Penkiolika Lietuvoje nužudytų kunigų“. Vėliau išleido „Kaip bėgome nuo teroro“ (1944), „Lietuva

Buvo ALRK Federacijos spaudos biuro direktorius. Nuo 1948 iki 1972 m. – „Draugo“ redaktorius, o nuo 1953 m. – Lietuvių enciklopedijos žurnalistikos skyriaus redaktorius. Bendradarbiavo daugelyje Amerikos lietuvių laikraščių ir žurnalų.

Spaudoje kartais pasirašinėdavo J. Žvilbučio ir J. Daugailio slapyvardžiais. Pasak paties J. Prunskio, jis per savo gyvenimą buvo parašęs apie 12 tūkstančių įvairaus pobūdžio straipsnių.

Betgi turėjo ir patyrimą, įgytą dar jaunystėje, prieškario Lietuvoje, kai naujieji katalikai ketvirtojo dešimtmečio antroje pusėje nutarė leisti naujo tipo laikraštį „XX amžius“, nepanašų į krikščionių demokratų „Rytą“.



▲ Prel. Juozo Prunskio gimtinės – Žvilbučių dvaro (Zarasų raj.) kryžius. Šiuo metu buvusio dvaro sodyba paskelbta paminkline ir saugoma valstybės, bet dėl lėšų stokos apsaugai ir nuošalios vietos vandalų yra niokojama. Sodyboje išlikęs unikalus milžiniškas akmeninis klojimas (žr. nuotraukoje dešinėje), gyvenamasis namas ir tvartas. Algirdo Girininko nuotr.

bolševikų ir nacių vergijoje“ (1944), „Aukštyn širdis“ (1957) ir kt. 1958 m. pasirodė jo knyga „Rinktinės mintys“, kurioje surinkta žymių žmonių pasisakymai apie religiją. Tais pačiais metais išėjo panašaus pobūdžio kita prel. J. Prunskio knyga „Mano pasaulėžiūra“. Tai mūsų išeivijos kultūros atstovų samprotavimų apie religiją ir Lietuvos ateitį rinkinys.

Leisdamas tokias knygas prelatas tikėjosi stiprinti išeivijos religinę sąmonę ir tautinį atsparumą. Jis buvo ne tiek pamokslininkas iš sakyklos į bažnyčią susirinkusiam būreliui žmonių, kiek žurnalistas, rašytojas, pašauktas tam metui, kada tokios literatūros labai reikėjo, kada, skleisdamas autoritetų idėjas, galėjo berti moralės, religijos, kultūros sėklas į žmonių širdis, tikėdamasis greito ir gausaus derliaus.

Ypač daug dėmesio prelatas J. Prunskis skyrė jaunajai išeivijos kartai,

kuriai grėsė pavojus nutausti, nes tėvai neturėjo laiko ir galimybių užsiimti jos tautiniu ir religiniu auklėjimu. Gal iš to poreikio stiprinti religinę ir tautinę jaunimo sąmonę jis ėmė remti išeivijos spaudą, suvokdamas, koks svarbus yra katalikų žurnalisto darbas. Vertindamas spaudos darbą 1954 m. paskyrė konkursines premijas: „Draugo“ romanui (laimėjo Birutė Pūkelevičiūtė), Lietuvių rašytojų draugijai, religinio kultūrinio, religinio meno, laikraščių konkursams. 1972-1982 metų laikotarpiu suteikė 34 premijas, beveik visas po 1000 dol. Ateitininkijos 75 metų jubiliejaus proga 1984 m. paaukojo 10 000 dol. Po dešimtmečio „Dainavos“ jaunimo stovyklai paskyrė 60 000 dol. Tai tik nedidelė dalis prelato Juozo Prunskio, kaip mecenato, finansinės pagalbos Amerikos lietuvių organizacijoms, kultūrai, spaudai. Draugo fondo 15 metų sukakties pranešime skaitėme („Draugas“, 2007-11-08), kad aukščiausio laipsnio garbės narys yra prel. dr. Juozas Prunskis su 67 500 dol. įnašu. Jis aktyviai rėmė Šv. Kazimiero kolegiją Romoje, jaunimo stovyklas, Ateitininkų namus, Šv. Kazimiero kolegiją Romoje, jaunimo stovyklas, Ateitininkų namus, Lietuvių fondą, Vyčių fondą, premijomis



▲ Lenta, skelbianti, kad Žvilbučių dvaras, kur gimė ir augo prel. J. Prunskis, yra paskelbtas architektūros paminklu. Tolumoje matyti išlikęs gyvenamasis namas. Algirdo Girininko nuotr.

skatino katalikišką ir labdaringą veiklą ir atgimusiame laisvoje Lietuvoje.

1997 metais, minint prel. Juozo Prunskio 90 metų amžiaus ir 65 metų kunigystės jubiliejų, buvo išleista dr. A. Vasiliauskienės knyga „Gyvenimas Dievui ir Lietuvai“, įvairiose vietovėse, kurios nuolat jautė prelado dosnią ranką, buvo suorganizuotos J. Prunskiui skirtos mokslinės bei jubiliejinės konferencijos. Renginiai buvo organizuoti ir knyga pristatyta Chicagoje.

Būdamas jau garbingo amžiaus prelatas turėjo kaip reta išvalgų protą. Jis aktyviai domėjosi atgimusios Lietuvos gyvenimu. „Man gaila, kad dori, religingi žmonės išstumiami iš visų pozicijų, o jų vietoje atsiranda partinė nomenklatūra. Tai didelė neteisybė“, – 1996 m. pradžioje jis kalbėjo vieno Lietuvos laikraščio korespondentui. Jam buvo labai svarbu tautos religinis ir moralinis atgimimas, todėl iki paskutiniųjų savo gyvenimo dienų rėmė katalikiškas mokyklas, spaudą, seserų vienuolynus.

„Bet pirmenybę teikiu spaudai“, – pabrėždavo prelatas, kurį daug žmonių vadino šviesiuoju. Visus savo leidinius ir didžiąją dalį bibliotekos jis padovanojo VDU bibliotekai Kaune, kad jo surinkta, susisteminta, paskleista dvasinė literatūra taptų prieinama laisvos Lietuvos vaikams.

„Draugas“, 2007-12-15



„DRAUGAS“ IR KULTŪRA

